

Wcielenie i jego konsekwencje

SPORY DOKTRYNALNE PIERWSZEGO TYSIĄCLECIA

Plan wykładu

- ▶ **Spór o monoteizm i „trójjedyność” Boga (II-IV w.):**
 - ▶ Chrystus to Bóg, czy wyjątkowe stworzenie?
- ▶ **Spór o jedność podmiotu Chrystusa – Wcielonego Słowa (V w.):**
 - ▶ Wcielony Syn Boży jest „bardziej” jednym podmiotem, czy dwiema naturami?
- ▶ **Spór o status osoby (*hipostazy*) Chrystusa (VI w.):**
 - ▶ Jest ona Boska, bosko-ludzka, czy ludzka?
- ▶ **Spór o przyporządkowanie woli i działania w Chrystusie (VII w.):**
 - ▶ Z czego wynika działanie i wola Chrystusa: z natur czy z hipostazy?

Spór o monoteizm i „trójjedyność” Boga (II-IV w.)

► Credo, Nicea – 325 r.

„Wierzymy w jednego Boga Ojca Wszchemogącego, Stworzyciela wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych. I w jednego Pana Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, zrodzonego z Ojca, jednorodzonego, to jest z istoty (οὐσία) Ojca, Boga z Boga, Światłość ze Światłości, Boga prawdziwego z Boga prawdziwego, zrodzonego, a nie uczynionego, współistotnego (ὁμοούσιος) Ojcu, przez którego wszystko się stało, co jest w niebie i co jest na ziemi, który dla nas ludzi ...”

Spór o jedność podmiotu – Chrystysa – Wcielonego Słowa (V w.)

- ▶ Apolinary, biskup Laodycei od 360 r.
- ▶ obrońca Nicei: Chrystus to Logos, czyli Bóg, ale...
- ▶ Boski Logos, przyjął ciało.
- ▶ Gdyby w Chrystusie były 2 umysły: Boski i ludzki – Chrystus nie byłby 1 osobą (hipostazą), lecz 2 osobami.
- ▶ O byciu osobą (hipostazą) decyduje, według Apolinarego, posiadanie jednego umysłu.
- ▶ 2 umysłu oznaczają 2 osoby, a Chrystus wcielony jest jedną osobą.

Apolinary z Laodycei

- ▶ Według antropologii Platona człowiek to:
 - ▶ Ciało (*soma*),
 - ▶ Dusza (*psyche*),
 - ▶ Rozum (*nous*).
- ▶ Według Apolinarego, Chrystus – czyli wcielony Logos – to:
 - ▶ Ciało (*soma*),
 - ▶ Dusza (*psyche*),
 - ▶ ~~Rozum (*nous*)~~ = Logos.
- ▶ **Boski Rozum (*Logos*), zajął miejsce ludzkiego rozumu.**

Apolinary z Laodycei

► Apolinary, *Syllogion*, fr. 113:

„Byty pośrednie powstają, kiedy różne właściwości wchodzą w złożenie konstytuując jedną rzecz, jak na przykład **cechy osła i konia łączą się w mule** i cechy białego i czarnego w szarym, a na niebie właściwości zimy i lata tworzą wiosnę.

Nigdy jednak byt pośredni nie zawiera wszystkich ekstremów, ale są one w nim częściowo. Tak więc **w Chrystusie jest byt pośredni z Boga i człowieka**. Nie jest On cały człowiekiem, ani Bogiem, ale zmieszaniem (*mixis*) Boga i człowieka”.

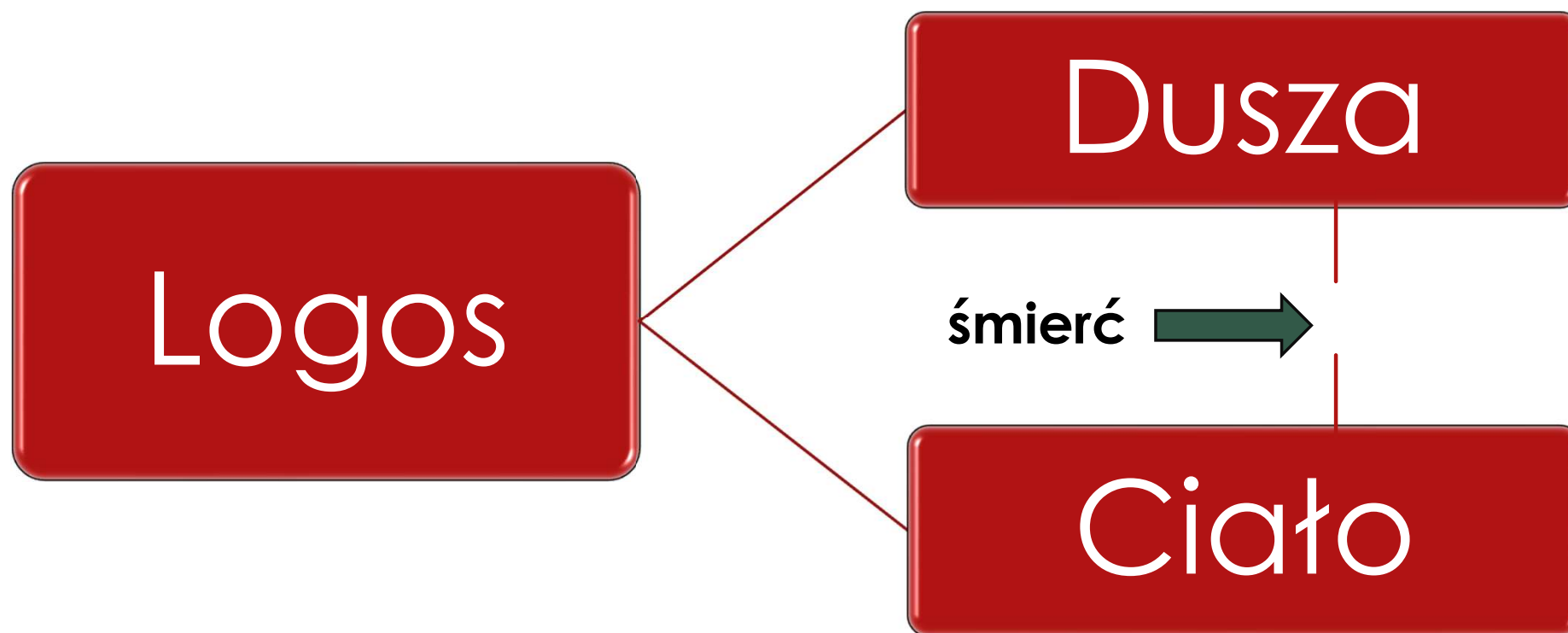
Apolinary z Laodycei

- ▶ Istnieje więc **jedna natura wcielonego Słowa Bożego**: *mi,a fu,sij tou/ qeou/ lo,gou/ sesarkwme,nh*.
- ▶ W Chrystusie ciało nie jest naturą (**fu,sij**) – bo nie istnieje bez Logosu. Ale i Logos nie jest pełną naturą – bo Logos nie przyszedł bez ciała.

Soteriologia Ojców Kapadockich

- ▶ Słynna formuła soteriologiczna Ojców Kapadockich: „To, co nie zostało przyjęte, nie zostało uleczone!”. - Grzegorz z Nazianzu, *Epistula* 101, 32.
- ▶ „Gdyby Chrystus nie był obdarzony rozumnym umysłem, w jaki sposób mógłby być człowiekiem?”. - Grzegorz z Nazianzu, *Epistula* 101, 34.
- ▶ „Chrystus za naszym pośrednictwem stał się człowiekiem. Wziął na siebie to, co najgorsze, by uczynić nam dar z tego, co najlepsze” - Grzegorz z Nazianzu, *Mowa* 1, 5.

Soteriologia Grzegorza z Nyssy

Spór Cyryla z Nestoriuszem

- ▶ Cyryl – Patriarcha Aleksandrii podkreśla, że jedność podniotu Chrystusa wcielonego.
- ▶ Cytując *Credo nicejskie* dowodzi: **Ten sam**, który został zrodzony przez Ojca, **ten sam został zrodzony** z Maryi i **ten sam** cierpiał.
- ▶ Ten sam = jedna *hipostaza*.
- ▶ Nestoriusz – Patriarcha Konstantynopola podkreśla istnienie dwóch integralnych natur.
- ▶ Cytując *Credo nicejskie* dowodzi: **Kto inny** został zrodzony przez Ojca, a **co innego** zostało zrodzone z Maryi i **co innego** cierpiało.
- ▶ Co innego = natura ludzka.

Spór Cyryla z Nestoriuszem

- ▶ Cyryl oskarża Nestoriusza o wyznawanie „dwóch Synów”: Syna Bożego i Syna człowieczego.
- ▶ Nestoriusz oskarża Cyryla o Apolinaryzm = „unia hipostatyczna”, którą głosił oznacza według niego zlanie się 2 natur w jedno.
- ▶ Cyryl mówi o *ἕνωσις καθ' ὑπόστασιν* = **jedność według hipostazy**.
- ▶ Nestoriusz mówi o **połączeniu (συνάφεια) 2 natur (φύσις) w jednej osobie (πρόσωπον)**.
- ▶ Poza tym Cyryl niekiedy rzeczywiście posługiwał się formułą Apolonarego: „Jedna natura (φύσις) wcielonego Słowa”.
- ▶ Cyryl pomijał też niekiedy mówienie o duszy ludzkiej Chrystusa.

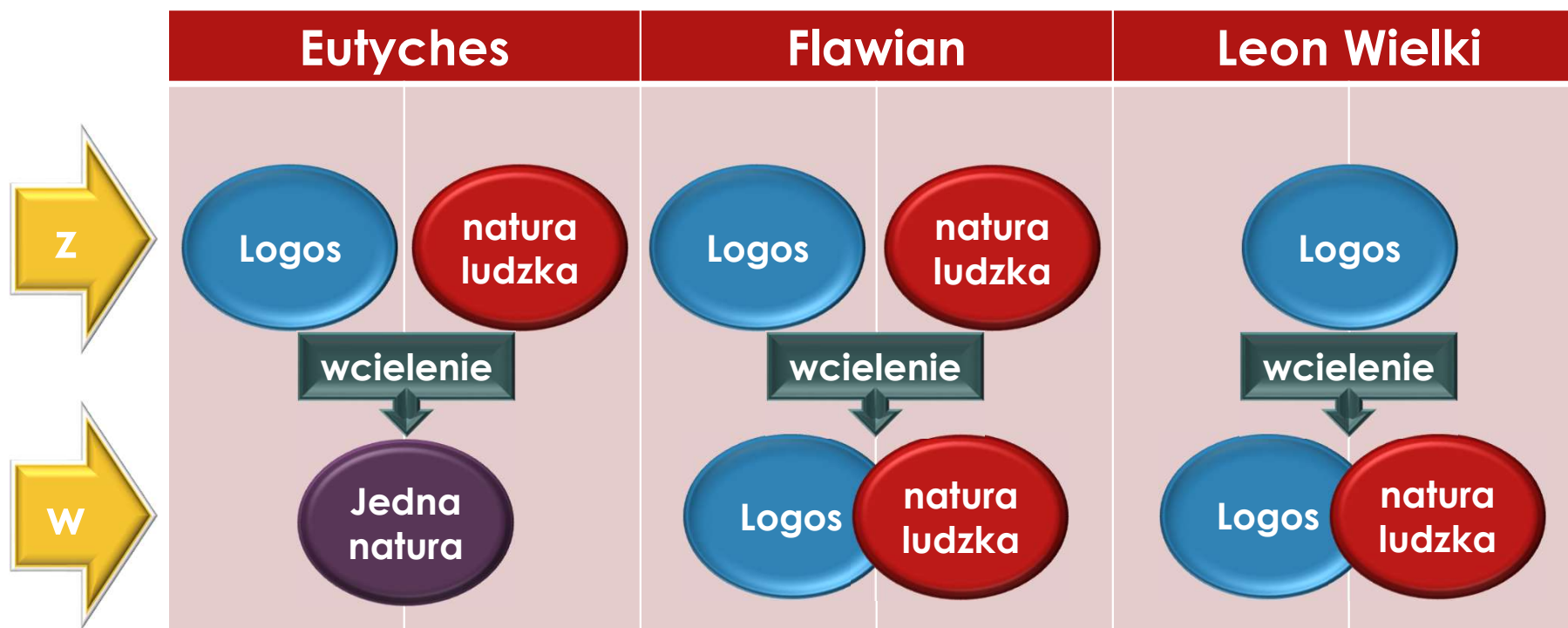
12 Anatematyzmów Cyryla – Efez, 431

- ▶ I. Jeśli ktoś nie wyznaje, że Emmanuel jest prawdziwym Bogiem i dlatego święta Dziewica jest Bogarodzicą – **zrodziła bowiem cieleśnie (σαρκικῶς) Słowo** będące z Boga, które stało się ciałem – niech będzie wyklęty.
- ▶ III. Jeśli ktoś rozróżnia w jednym Chrystusie po zjednoczeniu hipostazy, wiążąc je jedynie połączeniem godności, autorytetu czy mocy, a nie raczej **więzią jedności fizycznej (ἔνωσις φυσική)** – niech będzie wyklęty.

Monofizytyzm Eutychesa

- ▶ Eutyches propaguje w teologię Efezu i Cyryla Aleksandryjskiego.
- ▶ Wg Eutychesa Chrystus:
 - ▶ jest z dwóch natur,
 - ▶ ale po wcieleniu jest już w jednej naturze.
- ▶ **Natura ludzka, w momencie wcielenia, rozplynęła się w naturze Boskiej tak, jak kropla słodkiej wody rozplywa się w morzu.**
- ▶ W tym kontekście powtarzał formułę Apolinarego i Cyryla: **mi,a fu,sin tou/ lo,gou sesarkwme,nh.**
- ▶ Eutychesowi przeciwstawił się jego biskup – **Flawian**, patriarcha Konstantynopola.

List Leona Wielkiego do Flawiana

Dogmat chrystologiczny Chalcedonu

► *Definicji Wiary, §11:*

„Zgodnie ze świętymi Ojcami, wszyscy jednomyślnie uczymy wyznawać, że jest jeden i ten sam Syn, Pan nasz Jezus Chrystus, doskonały w Bóstwie i doskonały w człowieczeństwie, prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, złożony z duszy rozumnej i ciała, **współistotny (homoousios) Ojcu** co do Bóstwa i **współistotny (homoousios) nam** co do człowieczeństwa, „we wszystkim nam podobny oprócz grzechu”, przed wiekami zrodzony z Ojca co do Boskości, w ostatnich czasach narodził się co do człowieczeństwa z Maryi Dziewicy, **Matki Bożej (Theotokos)**, dla nas i dla naszego zbawienia”.

Dogmat chrystologiczny Chalcedonu

„Jednego i tego samego Chrystusa Pana, Syna Jednorodzonego, należy wyznawać w dwóch naturach (physis): bez zmieszania, bez zmiany, bez podzielenia i bez rozłączania. Nigdy nie zanikła różnica natur przez ich zjednoczenie, ale zostały zachowane cechy właściwe obu natur, które się spotkały, aby utworzyć jedną osobę (prosopon) i jedną hipostazę (hypostasis)”.

Spór o status osoby Chrystusa (VI w.)

- ▶ **Neochalcedonizm:** Leoncjusz z Bizancjum (485 – 544 r.)
- ▶ Zna *credo Chalcedońskie*, w młodości był nestorianinem, widzi rozwijający się monofizytyzm.
- ▶ Istotę sporu dostrzega w nieporozumieniu terminologicznym:
 - ▶ **Monofizyci:** 1 natura = 1 hipostaza / osoba – stąd jest jedna natura w Chrystusie.
 - ▶ **Difizyci:** 1 hipostaza może mieć 2 natury.
- ▶ Leoncjusz, aby obronić doktrynę Chalcedońską: *jedna osoba w dwóch naturach*, rozróżnia pojęcia.

Neochalcedonizm

- ▶ Jednej **hipostazie** odpowiada zawsze jedna **natura**.
- ▶ Nie zawsze jednej naturze odpowiada jedna hipostaza (przypadek Chrystusa).
- ▶ Natura ludzka Chrystusa uczyniła własną hipostazę Logosu.
- ▶ Natura ludzka Chrystusa nie jest **hipostatyczna**, ponieważ nie jest hipostazą,
- ▶ Ale nie jest też **ahipostatyczna**, to znaczy pozbawiona hipostazy.
- ▶ Natura ludzka Chrystusa jest **enhipostatyczna**, ponieważ czyni swoją hipostazę Logosu.
- ▶ Natura ludzka jest „w” (gr. evn) **hipostazie** Logosu.

Neochalcedonizm

- ▶ Leoncjusz z Bizancjum:

„Nie jest tą samą rzeczą hipostaza (ὑπόστασις) i to, co enhipostatyczne, (τὸ ἐνυπόστατον), tak jak rzeczami różnymi są substancja (οὐσία) i to, co przysługuje substancji (ἐνουσίον). W rzeczywistości bowiem hipostaza wskazuje na osobę, podczas gdy *enhipostaza* wskazuje substancję”.

- ▶ Tak, jak ma się substancja do przypadłości, tak ma się hipostaza do tego, co *enhipostatyczne*.

- ▶ Tym, co *enhipostatyczne* w Chrystusie nie są przypadłości, ale pełna natura ludzka (ciało ożywione duszą rozumną), która nie istniała przed wcieleniem, ani nigdy nie istniała i nie istnieje oddzielnie od hipostazy, którą jest Logos.

Konstantynopol II, 553 r.

- ▶ Chalcedon nie powiedział, co jest hipostazą w Chrystusie
- ▶ Konstantynopol II, Anatematyzm V:

„Jeżeli ktoś tak rozumie jedną hipostazę Pana naszego Jezusa Chrystusa, że przyjmuje ona znaczenie wielu hipostaz, a przez to usiłuje wprowadzać do misterium Chrystusa dwie hipostazy [...] jeśli ktoś fałszywie oskarża święty sobór w Chalcedonie, że posługiwał się wyrażeniem «jedna hipostaza» w tym bezbożnym znaczeniu [nbw];

i jeśli ktoś wyznaje, że Bóg – **Słowo zjednoczyło się z ciałem hipostatycznie i dlatego jedna jest Jego hipostaza** czyli jedna osoba i że w tym sensie święty Sobór Chalcedoński głosił jedną hipostazę Pana naszego Jezusa Chrystusa – niech będzie przeklęty”.

Spór o przyporządkowanie woli i działania w Chrystusie (VII w.)

- ▶ Po Chalcedonie i Konstantynopolu II trudno już było zaprzeczyć, że w Chrystusie są 2 natury. Choć monofizyci dalej są aktywni.
- ▶ Monofizyci, za Apolinarem, twierdzili, że w Chrystusie jest jedno źródło aktywności i działania = ἐνέργεια.
- ▶ Sergiusz – Patriarcha Konstantynopola, szukając kompromisu między difizytami a monofizytami, stwierdza:
- ▶ W Chrystusie jest jedno działanie (ἐνέργεια),
- ▶ Nie wypływa ono z natur, ale z jednej osoby (hipostazy) = jedyne podmiotu Chrystusa.

Doktryna Sergiusza

- ▶ Jedno działanie (ἐνέργεια), wyływające z jednego podmiotu jest bosko-ludzkie.
- ▶ Tak powstała herezja zwana **monoenergizmem**.
- ▶ Sergiusz zapytał o opinię na ten temat innych biskupów, a ci mu przyklasnęli.
- ▶ Z kilkoma wyjątkami, m.in. Sofroniusz – Patriarcha Jerozolimy.
- ▶ Sergiusz zapytał więc o zdanie papieża Honoriusza.
- ▶ Poinformował go, że jedni (w większości) uważają, że jest 1 energia inni, że są 2 energie Chrystusa.

Sprawa Honoriusza

- ▶ Honoriusz nie był zbyt obeznany z teologią grecką, ale pragnął jedności.
- ▶ Widząc spór postanowił odłożyć na bok sprawę energii.
- ▶ Zaproponował zastąpić pojęcie energii – pojęciem woli (θέλημα).
- ▶ Chrystus ma więc według Honoriusza 1 wolę (θέλημα) – stąd **monoteletyzm**.
- ▶ Propozycja nie koniecznie odpowiadała ideom Sergiusza, ale po przemyśleniu, zgodził się na nią.
- ▶ W sumie z jednej woli można wyciągnąć później jedną energię...

„Ekthesis” Herakliusza

- ▶ Cesarz Herakliusz, w 638 r., publikuje obszerne wyznanie wiary – *Ekthesis* (= wykład).
- ▶ Łączy w nim propozycję papieża Honoriusza i patriarchy Sergiusza.
- ▶ Patriarcha Jerozolimy Sofroniusz protestuje... ale nikt go nie słucha.
- ▶ Wyznanie wiary – *Ekthesis*, to oficjalny dokument obowiązujący w całym cesarstwie.
- ▶ Text:

„Ekthesis” Herakliusza, 638 r.

„Nikomu nie pozwalamy wyznawać lub nauczać o jednym lub o dwóch działaniach odnośnie do boskiego wcielenia Pana, ale raczej, jak przekazały nam święte i ekumeniczne synody, należy wyznawać, że jeden i ten sam Syn Jednorodzony, Pan nasz Jezus Chrystus, prawdziwy Bóg czyni dzieła Boskie i ludzkie, i że wszelkie działanie Boskie i ludzkie, bez rozdzielenia i bez pomieszania, pochodzi od jednego i tego samego Boga Logosu wcielonego, i zostaje odniesione do jednego i tego samego. Jeśli chodzi o wyrażenie: „jedno działanie”, chociaż zostało ono użyte przez niektórych Ojców, wydaje się ono być dziwne i drażni uszy niektórych, którzy podejrzewają, że zostało ono użyte w celu eliminacji dwóch natur zjednoczonych według hipostazy w Chrystusie, naszym Bogu.

„Ekthesis” Herakliusza, 638 r.

Analogicznie, wyrażenie: „dwa działania”, gorszy wielu, ponieważ nie zostało wypowiedziane przez nawet jednego ze świętych. Wynikałoby z niego bowiem, że istnieją dwie wole, które przeciwstawiają się jedna drugiej, jak gdyby Bóg Logos pragnąłby zbawiennej męki, natomiast jego człowieczeństwo przeszkadzałoby i stawiało opór Jego woli. W ten sposób zostałyby wprowadzone w Nim dwa pragnienia przeciwstawne, co jest bezbożne i obce doktrynie chrześcijańskiej”.

Maksym Wyznawca

▶ *Jest niemożliwe przyjmowanie jednej woli w Chrystusie:*

„Nie w hipostazie bowiem Chrystus jest zarazem śmiertelny i nieśmiertelny, jak też niemocny i wszechmocny zarazem, widzialny i niewidzialny, stworzony i niestworzony, lecz jedne właściwości istnieją przez naturę inne przez hipostazę”.

- ▶ 2 wole wynikają z 2 natur: Boskiej i ludzkiej.
- ▶ Jedna z nich (Boska) jest też hipostazą = drugą osobą Trójcy.
- ▶ Modlitwa z Ogrójca „nie moja, lecz Twoja wola...”, wskazuje, że Chrystus miał 2 wole.
- ▶ Ale nie oznacza to, że kiedykolwiek się one sobie przeciwstawiły.

Konstantynopol III (680-681 r.)

Definicja wiary, 14-18:

„Zgodnie z nauczaniem świętych Ojców przepowiadamy w Nim [to znaczy w Chrystusie], dwa **odnoszące się do natur** chcenia, inaczej dwie wole, oraz dwa **odnoszące się do natur** działania: bez podzielenia, bez zmiany, bez podziału i bez zmieszania.

Te dwie wynikające z natur wole w żadnym przypadku nie są sobie przeciwne, jak twierdzili bezbożni heretycy, lecz Jego wola ludzka, nie sprzeciwiając się ani nie walcząc, idzie za, a raczej jest posłuszna Jego Bożej i wszechmocnej woli.

Należało bowiem – według mądrego Atanazego – żeby wola ciała działała oraz była posłuszna woli Bożej.

Definicja wiary, 14-18:

„[wyznajemy]... Dwa działania – odnoszące się do natur, to znaczy działanie Boskie i działanie ludzkie – bez podzielenia, bez zmiany, bez podziału i bez zmieszania, wielbimy w tym samym Panu naszym Jezusie Chrystusie, naszym prawdziwym Bogu, zgodnie z bardzo wyraźnym stwierdzeniem natchnionego przez Boga Leona: „Każda z dwóch form we wzajemnym połączeniu wykonuje to, co do niej należy: Słowo [Boże] czyni to, co należy do Słowa [Bożego], ciało zaś to, co należy do ciała”.